

”Från analog till digital marksänd radio”

SOU 2014:77

Kommentar från
Sveriges DX-Förbund.

Vem/vad är Sveriges DX-Förbund (SDXF)

Sveriges DX-förbund företräder den "semi-professionella" lyssnarskaran som är flitiga radiolyssnare på Sveriges radio och de lokala och rikstäckande kommersiella radiostationerna samt närradiostationerna. SDXF har också en bevakning av utlandsbaserade FM- och DAB-sändningar samt nationella och internationella sändningar via mellan- och kortvågsradio.

Den tekniska kompetensen bland medlemmarna är hög och intresset för nya trender inom distributionsformerna för radio visar sig genom allehanda inlägg på debattforum.

DAB/DAB+ för lokal täckning och DRM för täckning av större areor (länder och kontinenter) är väl kända begrepp bland SDXF:s medlemmar. Redan under tidigt 90-tal presenterades DAB-tekniken i tekniska artiklar i förbundets tidskrift, då med en lite djupare genomgång av modulationstekniken. Därefter har flera artiklar diskuterat DAB-tekniken sett ur en "vanlig" radiolyssnares perspektiv.

Sammanfattning:

SDXF anser att en nedsläckning av FM-bandet vore olyckligt.

Nuvarande yttäckning på FM-bandet är mycket god och täcker inte bara större samhällen och riksvägar. Också skogs- fjäll- och skärgårdsområden samt stora havsområden i Bottenviken, Östersjön, Kattegatt, Skagerack och andra havsområden täcks av FM-Sändningarna. Vid en stängning av FM-nätet riskerar dessa områden att förlora radiotäckningen.

FM-sändningarna är en världsomfattande de-facto-standard och används bokstavligen överallt. En reseradio är således användbar världen runt, vilket också gäller för de turister som besöker Sverige, åtminstone så länge som FM-bandet är i bruk.

SDXF anser DAB-tekniken är intressant, men att den tekniska utvecklingen runt internet via bredband, 3G och 4G fullt ut torde kunna täcka de kommersiella radiobolagens behov av utökad kanalkapacitet. Dessutom är DAB-tekniken redan idag omodern och innan en rikstäckande utbyggnad vore klar är den sannolikt ersatt av annan teknik.

De tätt befolkade områden där FM-bandets kanalkapacitet kan anses vara besvärande (Stockholm-Uppsala, Göteborg, Malmö och Luleå) har redan idag DAB-täckning. Övriga tätbefolkade områden har idag förutom en rimligt god FM-kanalkapacitet en fullt tillräcklig bredbands-, 3G- och 4G-täckning, vilket gör det enkelt för de kommersiella stationerna att använda bredbandsnät och mobilnät för att via internet nå ut till sin publik. Detta nyttjas redan av många radio- och TV-stationer som t.ex Sveriges Radio med ett 20-tal programkanaler.

De glest befolkade områdena i landet har idag inget problem med kanalkapaciteten på FM-bandet, varför en DAB-övergång inte är nödvändig. De kommersiella stationerna har inte visat något större intresse av att nyttja dessa lediga kanaler varför behovet av DAB för detta ändamål nog kan avskrivas. En stängning av FM-nätet med motivering av bristande kanaltillgång i dessa områden är inte hållbart!

Vi anser att landet har nått en sådan internetmognad, och sådant genomslag av mobila tjänster, att DAB-tekniken i mångt och mycket är överspelad och att en nedstängning av FM-bandet till förmån för DAB därför inte bör genomföras. Däremot ser vi inget hinder i en fortsatt utbyggnad av DAB-bandet att nyttjas av de som anser sig ha behov av detta!

Kommentarer till särskilda punkter i DAB-utredningen

Kursiv text är hämtad från utredningen.

Tidpunkt för FM-bandets avveckling

Utredningen föreslår en definitiv tvingande avveckling av FM-bandet till 2024:

En utgångspunkt för arbetet har varit att en övergång bör vara marknadsdriven, samtidigt som det allmänna kan bidra till att skapa goda förutsättningar.

...

Fyra villkor ska styra tidpunkten för FM-sändningarnas släckning.

...

Är villkoren uppfyllda 2020 avvecklas FM-sändningarna 2022, annars senast 2024.

Det allmänna kan bidra, men skall inte vara forcerande! Att lagstiftningsmässigt släcka nuvarande FM-nät 2024 även om grundkriterierna inte uppfyllts är knappast förenligt med vad som kan kallas "marknadsdriven övergång".

4 villkor för avvecklingen

4 villkor (som utredningen alltså anser att man kan bortse från, enligt ovan) för nedsläckning har formulerats:

- 1) Sveriges Radios digitala sändningar ska ha samma täckning som de analoga FM-sändningarna och uppfylla högt ställda beredskapskrav.*
- 2) 50 procent av radiolyssnarna ska dagligen lyssna på radio via en digital plattform.*
- 3) Programutbudet i de digitala marksändningarna ska ge lyssnarna ett mervärde i form av ett större utbud jämfört med FM-sändningarna.*
- 4) Det ska finnas ekonomiskt och praktiskt rimliga möjligheter att konvertera analoga bilradiomottagare för DAB+-mottagning.*

Bland dessa kriterier har utredningen valt att helt bortse från hushållens mottagarpark!
Utredningen ställer i ett senare stycke upp hypoteser runt storleksordningen 20 miljoner (!) mottagare i hushållen, och att dessa skall skrotas för att ersättas av nya mottagare.

Beredskapskrav och yttäckning

Punkt 1 anger täckningen som ett kriterium.

Utredningen nämner inte om detta gäller befolkningstäckning eller yttäckning, men i senare kommentarer i utredningen nämns endast befolkningstäckningen. En god yttäckning torde vara ett krav för att systemet skall kunna anses fylla högt ställda beredskapskrav.

Då DAB+ använder sig av högre frekvens än nuvarande FM-band kommer det att krävas ett tätare nät av DAB-sändarstationer för att kunna erhålla samma yttäckning som dagens FM-nät.

Digitalt förmedlad radio

Punkt 2 anger 50% digitalförmedlad radio som kriterium.

Kriteriet tar inte hänsyn till hur programmen distribueras. Ett massivt genomslag för radio via t.ex. bredbandsanslutna "Net radios" kommer då enligt utredningens kriterie att aktivera en i det läget då helt onödig radioförmedling via DAB.

Utökat programutbud

Punkt 3 anger ett större programutbud än i dagens FM-nät som kriterium.

Ett större programutbud ges redan idag via internetsändningarna. Så har t.ex. SR en mängd kanaler tillgängliga via internet. På de platser där internet är svagt utbyggt är även FM-bandet lågt utnyttjat och det kan därför enkelt byggas ut med ett flertal av dessa kanaler.

Bilradiomottagare och DAB-adapters

Punkt 4 anger bilradio som ett kriterium.

Utredningen har konstaterat, helt rätt, att en del bilmodeller, dock i den högre prisklassen, levereras med DAB-mottagare.

Utredningen konstaterar även, helt rätt, att befintliga bilmottagare kan kompletteras med konverterar i prisklassen 1000-2000 SEK. Installationen kan synas relativt enkel, men för en vanlig "Svensson" som inte vill eller kan montera denna själv, krävs verkstadsbesök med en ytterligare kostnad på 500-1500 SEK. Ställt i relation till vad en bil kostar, och vad en enkel oljeservice kostar, är nog denna kostnad acceptabel.

Av utredningens 4 kriterier anser vi att kriterie 1-3 talar **mot** en tvingande DAB-övergång.

Sändarnas energiförbrukning

2.7 Långsiktigt lägre kostnader och energiförbrukning

Att distribuera radiokanaler digitalt drar mindre energi och innebär därför lägre distributionskostnader på sikt.

Energiåtgången per sändaranläggning minskar kraftigt, men antalet sändaranläggningar måste utökas för att bibehålla nuvarande yttäckning vilket minskar energivinsten. Infrastruktur i form av vägar, strömförsörjning mm ger även de en minskning av energivinsten.

Skrotning av befintlig mottagarpark

"Icke-kriteriet", rörande skrotning av dagens 20 miljoner mottagare i hushållen, talar även det mot en tvingande DAB-övergång.

DAB-mottagarnas energiförbrukning

5.1.1 Förändrad energianvändning

Beräkningarna baseras på uppgifter från Storbritannien att en DAB-mottagare i snitt använder 3,75 W och att en FM-mottagare i snitt använder 4,69 W.

Den energivinst för hushållen som utredningen antyder är ytterst marginell. Detta motsägs av flera uppgifter tillgängliga från mottagartillverkarna, där effektförbrukningen hos DAB-mottagarna anges som något högre än för FM-mottagare. Notervärt är att det på marknaden finns ett gott urval av solcells- och dynamodrivna FM-mottagare, men ytterst få solcells- eller dynamodrivna DAB-mottagare vilket har betydelse vad gäller beredskapskraven.

Befintliga hushållsmottagare, DAB-adapters och energiförbrukning

Om utredningens antagna 20 miljoner mottagare (eller delar därav) istället för att skrotas förses med DAB-adapter, måste man anta att även dessa adapterar kräver egen strömmatning vilket påverkar energiförbrukningen till det sämre.

Anonymitet, masslyssning och strömmande sändning

Utredningen diskuterar strömmande media och anonymitet.

2.8 Enkel, direkt och gratis mottagning

Marknätet är enkelt att använda för lyssnarna eftersom det enda man behöver är en radiomottagare. Man behöver inget abonnemang, ingen mobiltelefon eller dator, dataströmmen registreras ingenstans och hur många som helst kan lyssna samtidigt utan att det hackar.

Detta stämmer till 100% in på dagens FM-nät. DAB behövs inte för detta!

Att överge lyssnandet via radio

2.9 Radion i ett föränderligt samhälle

Att lämna kvar radion analogt på FM-bandet kan innebära att vissa lyssnargrupper helt går över till att lyssna på radio via internet och strömmat i sina mobiler.

Detta har redan hänt, och en ändring av marknätet från FM till DAB påverkar inte på något sätt detta till det bättre, snarare tvärtom. I den mån mobiler har radiomottagare så är det FM-mottagare, och en nedstängning av FM-bandet avskärmar i så fall mobilanvändarna än mer från marknätet.

Avslutningsvis

FM-nätet har en så grundmurad marknadsställning att en nedstängning vore högst oklok. Det är däremot inget som hindrar en fortsatt utbyggnad av DAB-nätet, bekostad av de aktörer som så önskar.

2015-03-20

Moritz Saarman
Ordförande Sveriges DX-Förbund

Sveriges DX-Förbund, Box 1097, 405 23 Göteborg
www.sdx.se